

مقایسه تطبیقی مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده کشاورزی
دانشگاه تربیت مدرس و پردیس کشاورزی دانشگاه تهران

فاطمه زندیان

استادیار دانشگاه تربیت مدرس^۴ zandian@modares.ac.ir

مجید صمیمی نژاد (نویسنده مسئول)

معاون کتابخانه مرکزی پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه تهران، m.samimi@ut.ac.ir

تاریخ دریافت: ۹۱/۲/۰۳ تاریخ پذیرش: ۹۱/۶/۱۰

چکیده

هدف: بررسی و مقایسه سطح مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان هریک از دانشکده کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس و پردیس کشاورزی دانشگاه تهران از لحاظ دسترسی، ارزیابی، و تعیین ماهیت اطلاعات. روش: پیمایشی بوده و برای گردآوری اطلاعات از پرسشنامه ای بر اساس استاندارد ای. سی. آر. ال.^۱ استفاده گردیده است.

یافته‌ها: میزان مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس، و پردیس کشاورزی دانشگاه تهران، ۲/۸۰ است. با کمک آزمون تی^۲ مشخص گردید در مقایسه با نتیجه آزمون مشابه قبلی (۲/۵۸) مهارت اطلاع‌یابی هردو دانشکده در سطح مطلوبی قرار دارد. با کمک آزمون یومن ویتنی^۳ مشخص شد بین مهارت اطلاع‌یابی این دو دانشکده تفاوت معناداری وجود دارد. بدین صورت که در هر سه مولفه ارزیابی، دسترسی و تعیین ماهیت اطلاعات، نمرات دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس بالاتر است.

واژه‌های کلیدی: مهارت اطلاع‌یابی، دانشکده کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس، پردیس کشاورزی دانشگاه تهران، دانشجویان تحصیلات تکمیلی

در دوران ما ارزش بالا و قدرت بی چون و چرای اطلاعات برای توسعه جوامع، به امری غیرقابل انکار مبدل گردیده است. جهان کنونی ما که زندگی در آن هر روز پیچیده تر از روز قبل می گردد، در برگیرنده انبوهای از مجاری کسب اطلاعات نظیر کتاب، نشریات ادواری، اینترنت، و پایگاههای اطلاعاتی الکترونیکی است. دیگر دغدغه افراد نداشتن اطلاعات کافی نیست. قضیه کاملا بر عکس گردیده است: اطلاعات بسیار زیادی در قالب‌های گوناگون و دارای ارزش‌های نابرابر ما را احاطه کرده است. از سوی دیگر وجود اطلاعات نادرست و غیرضروری، جستجوگران را با معضل آلودگی اطلاعات، انفجار اطلاعات، و افزونگی اطلاعات مواجه نموده است (زارعی، ۱۳۸۸). از این رو با گسترش فن‌آوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی، دیگر «مالکیت یافتن بر اطلاعات» به عنوان یک ارزش مطرح نیست، بلکه آنچه که در جامعه اطلاعاتی امروزی مطرح است «دسترسی به اطلاعات» است.

اگر جوامع اطلاعاتی معاصر با اصول و روش‌های دسترسی به اطلاعات آشنا نباشند و نتوانند اطلاعات موجود را به نحو مطلوبی گردآوری، پردازش، سازماندهی، و دسترسی پذیر نمایند، دچار اضطراب اطلاعاتی^۴ خواهند شد و نمی توانند از اطلاعات موجود بهره‌ای برنده. سواد اطلاعاتی به عنوان راه حلی برای علاج اضطراب اطلاعاتی و ناکارآمدی حاصل از انفجار اطلاعات به جامعه اطلاعاتی ارائه گردیده است.

امت و امده^۵ (۲۰۰۷) برآنند که سواد اطلاعاتی مجموعه مهارت‌هایی است که فرد را قادر می‌سازد تا نیاز اطلاعاتی خود را تشخیص دهد، با شناسایی منابع اطلاعاتی موجود به تدوین روش جستجو دراین منابع پرداخته و پس از انجام جستجو، اطلاعات به دست آمده را ارزیابی کرده و به منظور تولید اطلاعات جدید، پیوند لازم بین اطلاعات جدید را با دانش قبلی خود برقرار سازد.

تاکنون در خصوص سواد اطلاعاتی به عنوان یک مفهوم واحد، تحقیقات بسیاری انجام گرفته است و عموماً در پژوهش‌های میدانی، هدف اصلی پژوهش، سنجش سطح سواد اطلاعاتی نمونه‌ها بوده است؛ لیکن با فرونشینی این موج گسترده، اکنون زمان آن رسیده است که به طور مستقل به اجزای اصلی مفهوم سواد اطلاعاتی پرداخت و آنها را دستمایه اندازه‌گیری‌های نوینی قرار داد. یکی از این اجزای اصلی، مهارت اطلاع‌یابی است که در واقع از مهارت‌های اولیه برای تحقق سواد اطلاعاتی است (زارعی، ۱۳۸۸).

مفهوم مهارت اطلاع‌یابی برخاسته از استانداردهای یک تا سه مندرج در استاندارد قابلیت‌های سواد اطلاعاتی برای آموزش عالی^۶ تهیه شده توسط انجمن کتابخانه‌های دانشکده‌ای و پژوهشی (ای. سی. آر. إل).^۷ است. بر این اساس، مهارت اطلاع‌یابی عبارت است از مهارت در تعیین ماهیت اطلاعات و چگونگی دسترسی و ارزیابی آن.

دانشجویان در زمرة مهم‌ترین گروه‌های هستند که به مهارت اطلاع‌یابی احتیاج دارند. در میان مقاطع تحصیلی آموزش عالی، دانشجویان تحصیلات تکمیلی به سبب آن که بیشتر با پژوهش سروکار دارند، به منابع اطلاعاتی نیاز بیشتری احساس می‌کنند و از این رو در مقایسه با سایر مقاطع تحصیلی، بیشتر به مهارت اطلاع‌یابی احتیاج دارند.

بی توجهی به رفتارهای اطلاع‌یابی این گروه از دانشجویان معضلاتی را در پی دارد که برخی از آن‌ها عبارتند از:

الف. فقدان ارزیابی دقیق از مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان به عنوان پیش زمینه

انجام پژوهش‌ها

ب. ضعف در برنامه‌ریزی‌های اجرایی برای آموزش مهارت اطلاع‌یابی بررسی و مطالعه مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی از آن رو ضروری به نظر می‌رسد که ایشان در آینده می‌باشد به ایفای نقش به عنوان مدیران و رهبران فکری جامعه پردازند. این ضرورت را می‌توان در مطالعات

افرادی نظیر نظری و علیدوستی (۱۳۸۳)، زارعی (۱۳۸۸)، نظیم^۸ (۲۰۰۸) و ... مشاهده نمود. از این رو نیاز به اطلاعات دقیق و به موقع و مرتبط برای ایشان حیاتی است.

از دیگر سو، رشد بخش کشاورزی به عنوان بستری برای کسب اهداف توسعه در کشورهای در حال توسعه امری ضروری قلمداد می‌شود. امروزه با اهمیت یافتن تامین غذای میلیون‌ها نفر در هر کشور و نیز مشارکت بخش کشاورزی در رقابت‌های اقتصادی و توسعه پایدار کشورها، دیگر فن و تجربه به تنها در این حوزه کافی نیست. اداره مزارع پهناور به سادگی اداره یک مزرعه کوچک نیست، بلکه مستقیماً به دخالت روش‌های علمی، برنامه‌ریزی و مدیریت نیازمند است (معین الدینی، ۱۳۸۷).

پردیس کشاورزی دانشگاه تهران و دانشکده کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس، از جمله مراکز عمده آموزش عالی در زمینه کشاورزی و تولید کنندگان آثار پژوهشی در این حوزه علمی هستند. با توجه به این که در پژوهش‌ها، اثری که مستقیماً به بررسی مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان این دو مرکز پرداخته باشد، مشاهده نشد و از سوی دیگر به دلیل تجربه نگارنده در زمینه آموزش مهارت اطلاع‌یابی به دانشجویان یکی از این دو مرکز (دانشکده کشاورزی دانشگاه تهران) به نظر رسید که بررسی مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی در هریک از این دانشکده‌ها و آنگاه مقایسه آنها با یکدیگر می‌تواند نقاط قوت و ضعف هر یک از این دانشکده‌ها را در زمینه مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی روشن ساخته و برنامه‌ریزی برای افزایش این مهارت‌ها را میسر سازد.

اهمیت و ضرورت پژوهش

دانشجویان تحصیلات تکمیلی از اهمیت بالایی در نظام آموزش عالی برخوردارند. اظهارات مسئولان وزارت علوم و شورای عالی انقلاب فرهنگی نیز مؤید این مطلب است که دولت جمهوری اسلامی ایران، تأکید بسیار بالایی بر

گسترش کمی و کیفی تحصیلات تکمیلی دارد (وزارت علوم، ۱۳۸۶) با توجه به مشاهده مستقیم شیوه‌های اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی حوزه کشاورزی و تجربه مذکرة رو در رو، چنین به نظر می‌رسد که ایشان در تعریف نیاز اطلاعاتی، تدوین راهبرد دستیابی، و ارزیابی اعتبار اطلاعات یافت شده، چندان متبخر نیستند.

بدین منظور، نیاز به بررسی دقیق و علمی مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی این دو دانشکده برای مطلع گردیدن مسئلان و برنامه‌ریزان ذی‌ربط در معاونت پژوهشی و کتابخانه دانشکده از وضعیت ایشان، و نیز باخبر نمودن دانشجویان از سطح ضروری به نظر می‌رسید.

پرسش‌های پژوهش

۱. مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس و پردیس کشاورزی دانشگاه تهران از لحاظ دسترسی، ارزیابی، و تعیین ماهیت اطلاعات در چه سطحی است؟
۲. آیا بین مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان این دو دانشکده تفاوت معناداری وجود دارد؟

فرضیه‌ها

۱. مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس و پردیس کشاورزی دانشگاه تهران از لحاظ دسترسی، ارزیابی، و تعیین ماهیت اطلاعات در سطح مطلوبی قرار دارد.
۲. بین مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دو دانشکده مورد بررسی در کل تفاوت معناداری وجود ندارد.

پیشینه پژوهش

در سطور ذیل به برخی از پژوهش‌های پیشین در این زمینه در داخل و خارج از کشور پرداخته می‌شود:

پیشینه در داخل کشور

پریخ و مقدس زاده (۱۳۷۸) تحقیقی با عنوان «سواد اطلاعاتی: پژوهشی پیرامون چگونگی کسب سواد اطلاعات در دانشگاه فردوسی مشهد» انجام دادند. پاسخ‌های دانشجویان نشان داد که اکثریت آنها قادر به مهارت‌های سواد اطلاعاتی هستند؛ ولی براین عقیده‌اند که می‌بایست این مهارت‌ها را به دست آورد.

بر اساس طرح پژوهشی نظری و علیدوستی (۱۳۸۳) یک دوره آموزشی مبتنی بر استاندارد مهارت‌های سواد اطلاعاتی ای. سی. آر. ال. تدوین گردید و در قالب یک کارگاه آموزشی یک روزه برای دانشجویان دوره تحصیلات تكمیلی آزمون، اجرا و ارزیابی گردید. این آزمون‌ها حاکی از آن بود که سطح سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تكمیلی ایران در حد نامطلوبی قرار دارد و لزوم وجود درسی به نام سواد اطلاعاتی در برنامه درسی آموزش عالی ایران بسیار ضروری به نظر می‌رسد.

قاسمی (۱۳۸۵) در پایان نامه دکترای خود با کمک روش تحلیل محتوا و نیز روش پیمایشی، تناسب یا عدم تناسب متن ترجمه شده استاندارد قابلیت‌های سواد اطلاعاتی برای آموزش عالی (ای. سی. آر. ال. ۲۰۰۰) را به عنوان ابزاری کارآمد در آموزش سواد اطلاعاتی و نیز برای سنجش مهارت‌های سواد اطلاعاتی در سطح تحصیلات تكمیلی مورد بررسی قرار داد. نتایج این پژوهش مؤید این مطلب بود که نیازی به تدوین استانداردی ملی برای آموزش یا سنجش سواد اطلاعاتی نیست.

زارعی (۱۳۸۸) در پایان نامه خود به بررسی بخشی از سواد اطلاعاتی به عنوان مهارت اطلاع‌یابی می‌پردازد. هدف از این پژوهش بررسی مهارت اطلاع‌یابی در بین دانشجویان تحصیلات تكمیلی دانشگاه‌های آزاد و دولتی شهر تبریز و مقایسه سه عامل دسترسی، ارزیابی و تعیین ماهیت اطلاعات در بین

دانشجویان این دو دانشگاه بوده است. پرسشنامه این پژوهش نیز بر مبنای استانداردهای ای. آر. ای. تهیه گردید. نتایج نشان می‌دهد که درکل بین مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دو دانشگاه، از نظر دسترسی، ارزیابی و تعیین ماهیت اطلاعات تفاوت معناداری وجود ندارد. همچنین مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان براساس طیف پنج قسمتی لیکرت در کل در سطح بالاتر از متوسط (۳/۸۲) ارزیابی شد.

پیشیه در خارج از کشور

فلسپه‌لر^{۱۰} (۲۰۰۳) در پژوهشی در خصوص آموزش سواد اطلاعاتی در دانشگاه، نمونه‌ای شامل دو گروه از دانشجویان سال اول را انتخاب نمود و تحقیقی بر روی آنها انجام داد. نتایج پژوهش حاکی از آن بود که هرچند این دانشجویان دارای سواد رایانه‌ای بالایی هستند، اما مطمئناً آنها کاملاً با سواد اطلاعاتی نیستند. فلسپه‌لر معتقد است همکاری کتابخانه و دانشکده در آموزش سواد اطلاعاتی بسیار مهم است.

کریچفیلد^{۱۱} (۲۰۰۵) در پژوهش خود با عنوان «ایجاد شاخص سواد اطلاعاتی برای دانشجویان سال اول» که در دانشگاه نوا ساوث استرن^{۱۲} صورت گرفت، به بررسی اعتبار استانداردهای سواد اطلاعاتی ای. آر. ای. در سنجش سطح سواد اطلاعاتی پرداخت. نتیجه این پژوهش از این قرار بود که توسعه و آزمایش شاخص سواد اطلاعاتی برای تایید مهارت‌های سواد اطلاعاتی در پنج معیار سواد اطلاعاتی ای. آر. ای. با ارزش و قابل اعتماد است.

امت و امده (۲۰۰۷) در پژوهشی با عنوان ارزیابی مهارت‌های سواد اطلاعاتی با استفاده از استانداردهای ای. آر. ای. سطح سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته شیمی را در طول سه سال آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی مورد ارزیابی قرار دادند. استاندارد قابلیت‌های سواد اطلاعاتی برای آموزش عالی ای. آر. ای. به عنوان ابزاری پایه برای این ارزیابی مدد نظر

محققان قرار گرفت. یافته های این تحقیق پیشرفت قابل توجهی را در طی سه سال آموزش، در میانگین نمره دانشجویان نشان داد. همچنین به کاربردن استانداردهای ای. آر. ایل. برای سنجش مهارت های سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته شیمی مورد تأکید قرار گرفت.

دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته شیمی در پژوهش دیگری که در دانشگاه اسلامی الیگار^{۱۳} صورت گرفت، نظیم (۲۰۰۸) در پژوهش دیگری که در دانشگاه اسلامی الیگار^{۱۳} صورت گرفت، نظیم (۲۰۰۸) رفتار اطلاع یابی استفاده کنندگان از اینترنت را مورد بررسی قرار داد. این مطالعه بر روی دانشجویان تحصیلات تکمیلی و اعضای هیئت علمی این دانشگاه صورت گرفت. نتایج تحقیق نشان داد که اکثریت پاسخ دهندهای دسترسی پنج ساله به اینترنت داشته اند و اعضای هیئت علمی نسبت به دانشجویان وقت بیشتری را به استفاده از اینترنت اختصاص می دهند.

روش و جامعه پژوهش

نوع پژوهش، کاربردی است و به روش پیمایشی انجام می شود. جامعه آماری مورد مطالعه این پژوهش دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس و پردیس کشاورزی دانشگاه تهران در مقاطع کارشناسی ارشد و دکترا تحصیلی (پی. اچ. دی.) می باشند. تعداد کل این دانشجویان ۱۸۹۳ نفر می باشد.

جدول ۱: توزیع فراوانی افراد جامعه آماری براساس جنسیت به تفکیک دانشگاه

دانشگاه	دانشگاه		دانشگاه	
	ذکر	مزنث		ذکر
دانشگاه تربیت مدرس	۷۱۶	۴۱۷	۲۹۹	فراآنی
درصد	۱۰۰	۵۸/۷۵	۴۱/۷۵	درصد
دانشگاه تهران	۱۱۷۷	۷۴۰	۴۳۷	فراآنی
درصد	۱۰۰	۶۲/۸۷	۳۷/۱۲	درصد
کل	۱۸۹۳	۱۱۵۷	۷۳۶	فراآنی
درصد	۱۰۰	۶۱/۱۲	۲۸/۸۸	درصد

جدول ۲: توزیع فراوانی افراد جامعه آماری براساس مقطع تحصیلی به نفیکی دانشگاه

دانشگاه	دانشگاه	دانشگاه	دانشگاه	دانشگاه
کل	دانشگاه تربیت مدرس	دانشگاه تهران	دانشگاه	کل
کارشناسی ارشد دکتری				
۷۱۶	۴۶۹	۸۳۷	۱۳۰۶	۶۸۷۹۹
۲۴۷	۶۵۰	۷۱/۲	۵۸۷	۳۱/۱
۳۴/۵	درصد	درصد	درصد	درصد
۱۰۰	فرداونی	فرداونی	فرداونی	فرداونی
۱۱۷۷	۲۴۰	۷۱/۲	۱۳۰۶	۶۸۷۹۹
۱۰۰	۸۳۷	۱۳۰۶	۱۳۰۶	۱۰۰
۱۸۹۳	۵۸۷	۵۸۷	۵۸۷	۱۸۹۳
کارشناسی ارشد	دانشگاه تهران	دانشگاه	دانشگاه	کل

حجم نمونه مبتنی بر جدول کرجسی و مورگان(مؤمنی، ۱۳۸۶) به میزان ۳۲۱ نفر تعیین گردید. اساس فرضیه‌ها مقایسه بین گروه‌های است، و از آنجا که نسبت فراوانی جامعه آماری در دو دانشکده نابرابر بوده و به منظور وجود شناسن انتخاب برابر در پاسخ‌گویی، نمونه‌ها به روش طبقه‌ای غیر نسبتی انتخاب گردید.

متغیرهای پژوهش

متغیر پژوهش، مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی(اطلاع کارشناسی ارشد و دکترای تخصصی) دانشکده کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس و پردیس کشاورزی دانشگاه تهران می باشد که دربرگیرنده سه مهارت دسترسی، ارزیابی و تعیین ماهیت اطلاعات مورد نیاز می باشد.

ابزار پژوهش

برای گردآوری اطلاعات از پرسشنامه پایان نامه دکتری ران کریچفیلد(۲۰۰۶) و به منظور ورود داده‌ها و تحلیل نتایج از نرم افزار اکسل و اس. پی. اس. استفاده گردید. این پرسشنامه از ۱۰۹ پرسش بسته تشکیل شده است. پرسش‌های مندرج در این پرسشنامه بر پایه استاندارد «قابلیت‌های سواد اطلاعاتی برای آموزش عالی»(ای. سی. آر. إل). تهیه گردیده است که شامل ۵ استاندارد و ۲۲ شاخص می باشد.

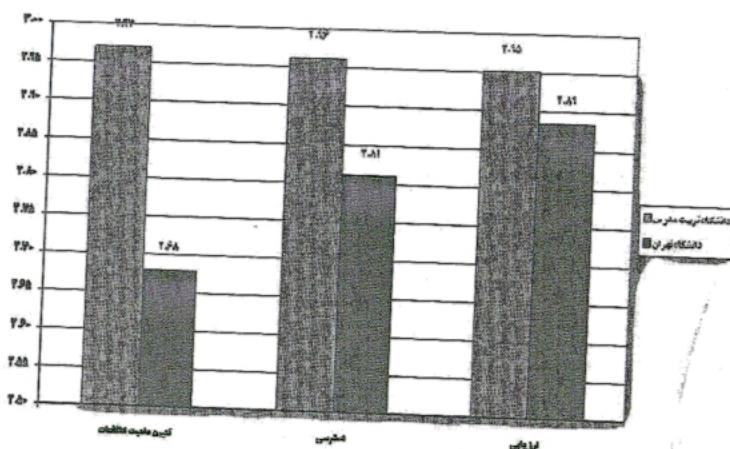
به منظور سنجش روایی پرسشنامه، نسخه نهایی آن قبل از توزیع بین دانشجویان، برای ۱۰ تن از اساتید صاحب نظر در حوزه سواد اطلاعاتی ارسال گردید و مورد تأیید ایشان قرار گرفت.

به منظور سنجش میزان پایایی پرسشنامه، ابتدا در میان گروه کوچکی از دانشجویان متعلق به جامعه آماری این پژوهش توزیع گردید. پس از تحلیل داده‌ها با کمک نرم افزار اس. پی. اس. ضریب آلفای کرونباخ^{۱۴} ۸۴ درصد به دست آمد. با توجه به اینکه ضریب آلفای معتبر، ۷۰ درصد می‌باشد، لذا پرسشنامه از پایایی لازم برخوردار است.

یافته‌های پژوهش

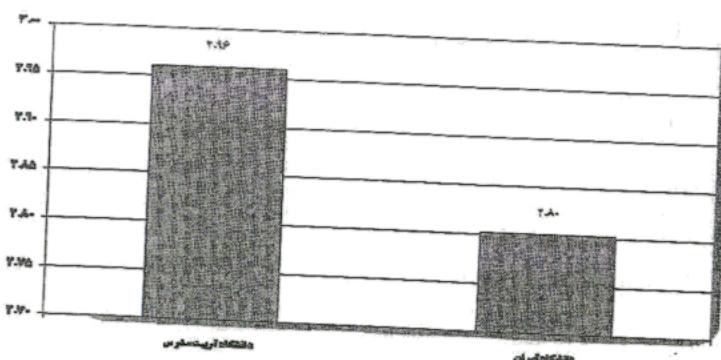
در بین دانشجویان دانشکده کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس به ترتیب میانگین ابعاد مهارت اطلاع‌یابی مشتمل بر تعیین ماهیت اطلاعات، برابر با ۲/۹۷، دسترسی، برابر با ۲/۹۶ و ارزیابی برابر با ۲/۹۵ استخراج شده است.

در بین دانشجویان دانشکده کشاورزی دانشگاه تهران نیز به ترتیب میانگین ابعاد مهارت اطلاع‌یابی مشتمل بر تعیین ماهیت اطلاعات، برابر با ۲/۶۸، دسترسی، برابر با ۲/۸۱ و ارزیابی برابر با ۲/۸۹ استخراج شده است.

شکل ۱: نمودار ستونی مقایسه میانگین‌های ابعاد مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان به تفکیک دانشگاه تربیت مدرس و دانشگاه تهران

میانگین کلی مهارت اطلاع‌یابی درین دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس برابر با $۲/۹۶$ و درین دانشجویان پردازی کشاورزی دانشگاه تهران نیز برابر با $۲/۸۰$ استخراج گردیده است.

شکل ۲: نمودار ستونی مقایسه میانگین نمره کلی مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان دردانشگاه تربیت مدرس و دانشگاه تهران

آزمون فرضیه‌ها

برای تحلیل فرضیه نخست پژوهش لازم بود تابراساس نتایج تحقیقات مشابه قبلی ابتدا نقطه برش (میانگین نظری) هریک از ابعاد مهارت اطلاع‌یابی معلوم گردد. در جدول زیر براساس نتایج تحقیقات مشابه قبلی (زارعی، ۱۳۸۸)، نقطه برش (میانگین نظری) هریک از ابعاد مهارت اطلاع‌یابی درج شده است.

جدول ۳: نقطه برش (میانگین نظری) ابعاد مهارت اطلاع‌یابی براساس نتایج تحقیقات مشابه قبلی

نقطه برش	ابعاد مهارت اطلاع‌یابی
۲/۳۶	تعیین ماهیت اطلاعات
۲/۷۵	دسترسی
۲/۶۲	ارزیابی
۲/۵۸	کل مهارت اطلاع‌یابی

سپس با استفاده از آزمون مناسب آماری تی، وضعیت ابعاد مهارت اطلاع‌یابی در بین دانشجویان مورد تحلیل قرار گرفت. براین مبنای نتایج حاصل از آزمون تی برای مهارت اطلاع‌یابی به ترتیب در جداول زیر آمده است.

جدول ۴: آزمون تی تک نمونه‌ای برای مقایسه میانگین نمونه و میانگین نظری ابعاد مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان

آماره‌های آزمون تی						ابعاد	دانشگاه
فاصله اعتماد ۹۵٪ از میانگین		تفاوت از میانگین	سطح معناداری (دودمانه)	درجه آزادی	تی	مهارت اطلاع‌یابی	
۰/۵۷۶۰	۰/۵۴۰۸	۰/۶۰۸۴	۰/۰۰۰	۳۹۸	۱/۸۰۱ ۱۷	تعیین ماهیت اطلاعات	دانشگاه تربیت مدرس
	۰/۴۰۳۲	۰/۲۴۱۵	۰/۲۲۲۴	۵۶۰	۷/۱۸۶۱		دانشگاه تهران
۰/۰۸۳۹	-۰/۰۱۸۵	۰/۰۳۲۷	۰/۰۰۰	۳۹۸	۱/۲۶۳ ۱۱	دسترسی	دانشگاه تربیت مدرس
	-۰/۰۷۹۴	-۰/۱۶۰۸	-۰/۱۲۰۱	۵۶۰	۵/۰۸۱۹ -		دانشگاه تهران
۰/۴۰۴۱	۰/۲۵۹۴	۰/۲۳۱۷	۰/۰۰۰	۳۹۸	۹/۰۷۳	ارزیابی	دانشگاه تربیت مدرس
	۰/۳۲۲۱	۰/۲۰۹۲	۰/۲۶۵۶	۵۶۰	۹/۲۸۲		دانشگاه تهران

جدول ۴: آزمون تی تک نمونه‌ای برای مقایسه میانگین نمونه و میانگین نظری ابعاد مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان

آماره‌های آزمون تی						دانشگاه	ابعاد مهارت اطلاع یابی
فاصله اختلاف ۹۵٪ از میانگین	تفاوت از میانگین	سطح معناداری (دودامنه)	درجه آزادی	تی			
بیشته	کمتره						
۰/۳۴۸۳	۰/۲۷۳۵	۰/۳۱۰۹	۰/۰۰۰	۳۹۸	/۴۵۰ ۱۶	کل مهارت اطلاع یابی	دانشگاه تربیت مدرس
۰/۱۸۶۵	۰/۱۱۷۹	۰/۱۵۲۲	۰/۰۰۰	۵۶۰	۸/۷۴۶		دانشگاه تهران

چون تی محاسبه شده مربوط به همه ابعاد مهارت اطلاع‌یابی برای آزمون‌های دودامنه در سطح ۰/۰۵ بزرگتر از مقدار بحرانی تی (۱/۹۶) است، بنابراین با اطمینان ۹۵٪ می‌توان گفت که میانگین مربوط به همه ابعاد مهارت اطلاع‌یابی مربوط به دانشجویان تحصیلات تکمیلی هرکدام از دانشکده کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس و پردیس کشاورزی دانشگاه تهران از لحاظ دسترسی، ارزیابی، و تعیین ماهیت اطلاعات بزرگتر از میانگین نظری است و در سطح مطلوبی قراردارد. در نتیجه، فرضیه اول پژوهش تایید می‌گردد.

در خصوص فرضیه دوم برای اینکه مشخص شود آیا بین مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دو دانشکده مورد بررسی در کل تفاوت معناداری وجود دارد یا خیر، از آزمون یو من ویتنی استفاده شد که نتیجه آن در جدول زیر آمده است.

جدول ۵: آماره‌های آزمون یو من ویتنی برای مقایسه ابعاد مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس و دانشگاه تهران

آماره آزمون	تعیین ماهیت اطلاعات	دسترسی	ارزیابی	کل مهارت اطلاع‌یابی
یو من ویتنی	۷۷۶۹/۵	۸۰۷۰/۰	۱۱۰۱۰/۵	۷۵۳۹/۰
ویلکاکسون	۲۰۳۴۷/۵	۲۶۱۴۸۰	۲۸۰۸۸/۵	۲۰۱۱۷/۰
Z	-۰/۷۲۵	-۴/۷۴۲	-۱/۷۴۹	-۶/۰۰۵
سطح معنی داری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۸۰	۰/۰۰۰

براساس نتایج جدول آماره‌های آزمون یو من وینتی، از آن جا که سطح معناداری بعد تعیین ماهیت اطلاعات برابر با $0/00$ و برای بعد دسترسی برابر با $0/00$ و همچنین کل مهارت اطلاع‌یابی برابر با $0/00$ به دست آمده است که از $0/05$ کوچکتر است. بنابراین بین مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دو دانشکده مورد بررسی در کل تفاوت معناداری وجود دارد. ولی این تفاوت بین بعد ارزیابی معنادار نیست. با ملاحظه میانگین رتبه‌ها نیز نتایج روشن ساخت که نمرات و وضعیت دانشجویان دانشکده کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس بالاتر و بیشتر از دانشجویان دانشکده کشاورزی دانشگاه تهران است. در نتیجه، فرضیه دوم پژوهش در بعد ارزیابی، تایید و در کل و در ابعاد دسترسی و تعیین ماهیت اطلاعات رد می‌شود.

بحث و توجه‌گیری

همان طور که در ابتدای مقاله از آن سخن به میان آمد، دانشجویان تحصیلات تکمیلی از اهمیت بالایی در نظام آموزش عالی برخوردارند. اظهارات مسئولان وزارت علوم و شورای عالی انقلاب فرهنگی، مؤید این مطلب است که دولت جمهوری اسلامی ایران، تأکید بسیار بالایی بر گسترش کمی و کیفی تحصیلات تکمیلی دارد. ایشان به عنوان صاحبان فکر و نظریه پردازی و مدیران آینده جامعه، نیاز شدیدی به آموختن مهارت اطلاع‌یابی دارند.

مهارت اطلاع‌یابی امروزه به عنوان یک نیاز ضروری برای تک تک افراد، و مقدمه نیل به سواد اطلاعاتی به شمار می‌آید. جامعه‌ای که در آن به زعم زارعی (۱۳۸۸)، دیگر مالکیت بر اطلاعات، امری ارزشمند تلقی نمی‌شود، بلکه معيار توانمندی، چگونگی یافتن اطلاعات مرتبط، با درجه اعتبار بالا با سریع ترین و راحت‌ترین شیوه است.. محققانی چون نوروزی چاکلی (۱۳۸۳)، قاسمی (۱۳۸۳)، پریخ و عباسی (۱۳۸۳) نیز پیش از این بر این مطلب صحه گذاشته‌اند.

با استناد به نظرات کارشناسانی همچون لبافی (۱۳۸۸)، معین الدینی (۱۳۸۷) و

نوروزی (۱۳۸۶) می‌توان چنین نتیجه‌گیری کرد که کشاورزی به عنوان تأمین‌کننده غذای مردم عنصری حیاتی در پیشرفت و توسعه کشورهای در حال رشد نظری ایران است. با عنایت به حضور علم کشاورزی در قالب چندین رشته دانشگاهی در برنامه آموزش عالی کشور و وجود مقاطع تحصیلات تکمیلی در این رشته‌ها و نیز خیل عظیم تولیدات علمی داخلی و بین‌المللی پژوهشگران ایرانی حوزه کشاورزی به سادگی می‌توان به اهمیت حضور برنامه‌های آموزش سواد اطلاعاتی و ذر رأس آن آموزش مهارت اطلاع‌یابی در این حوزه از داشت بشری پی برد. با این وصف، نتایج حاصل از این پژوهش باعث تایید فرضیه اول پژوهش گردید. بدین ترتیب سطح مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی پردازی کشاورزی دانشگاه تهران و دانشکده کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس در سطح مطلوبی قرار دارد.

در فرضیه دوم نیز با توجه به نتایج حاصل از آزمون ناپارامتری یو من ویتنی، بین سطح مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی این دو دانشکده در کل تفاوت معناداری وجود دارد. بدین ترتیب فرضیه دوم پژوهش، رد می‌گردد.

پیشنهادهای پژوهش

۱. با توجه به فاصله موجود میان نمرات به دست آمده برای مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده های کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس و دانشگاه تهران تا نمرة کامل (عدد ۴) توصیه می‌گردد، کارگاه‌های آموزشی و همایش‌هایی در خصوص مهارت اطلاع‌یابی با تأکید بیشتر بر نقاط ضعف مربوط به هر دانشکده، به منظور آشنا ساختن این دانشجویان با مهارت‌های دسترسی، ارزیابی، و تعیین ماهیت اطلاعات برپا گردد؛

۲. سطح مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان، قیل و بعد از انجام دوره آموزشی این مهارت، به منظور مشاهده میزان تأثیر این دوره‌ها در افزایش سطح مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان اندازه گیری گردد؛

۳. میزان اهمیت و تأثیر آموزش مهارت اطلاع‌یابی بر روی دانشجویان تحصیلات تکمیلی و اعضای هیئت علمی از طریق تحلیل تولیدات علمی ایشان (میزان استناد به ایشان، انتشار مقاله در نشریات معتبر بین‌المللی، و...) ارزیابی شود؛

۴. پژوهش‌های مشابه در خصوص سنجش میزان مهارت اطلاع‌یابی اعضای هیئت علمی صورت گیرد. زیرا نگرش و سطح مهارت اطلاع‌یابی ایشان تأثیر بالایی بر دانشجویان دارد.

پی‌نوشت‌ها

1 ACRL

2 T-Test

3 Mann Whitney U

4 Information anxiety

5 Emmet and Emde

6 Information Literacy Competency Standards for Higher Education

7 Association of College and Research Libraries(ACRL)

8 Nazim

۹. توضیح آنکه مقصود از سطح مطلوب مهارت اطلاع‌یابی، آن است که نتایج به دست آمده در پیکی از پژوهش‌های مشابه قبلی - که در اینجا مقصود، پژوهش زارعی (۱۳۸۸) است - به سازله حنایل سطح مطلوب در نظر گرفته شود. آنکه، اگر نتایج به دست آمده در پژوهش حاضر از نتایج حاصل از پژوهش اخیر (پارز برد، این مر شان مدد، پارز و مطلوب بودن سطح مهارت اطلاع‌یابی) خواهد بود.

10 Flasphohler

11 Critchfield

12 Nova South Eastern University

13 Aligarh Muslim University

14 Cronbach's alpha

منابع

پریخ، مهری؛ عباسی، زهره (۱۳۸۳). آموزش سواد اطلاعاتی: روشها و راهبردها. در مجموعه مقالات آموزش استفاده کنندگان و توسعه سواد اطلاعاتی (مشهد: او ۲ خرداد ۱۳۸۳). مشهد: سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز استناد آستان قلبی رضوی.

پریخ، مهری؛ مقدس زاده، حسن (۱۳۷۸). سواد اطلاعاتی (پژوهشی پیرامون چگونگی کسب سواد اطلاعات) مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد، ۱۲۵-۱۲۴، ۳۳۸-۳۳۴.

- زارعی، وحید (۱۳۸۸). بررسی تطبیقی مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه‌های آزاد و دولتی شهرستان تبریز. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده علوم انسانی.
- سودیخش، لیلا؛ نیک کار، ملیحه (۱۳۸۴). تاثیر آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی بر رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان. فصلنامه کتاب، ۶۳، ۵۳-۵۸.
- قاسمی، علی‌حسین (۱۳۸۵). بررسی وضعیت سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی و انتباط آن با استانداردهای سواد اطلاعاتی ACRL و چهار سند توسعه ملی. پایان نامه دکتری. دانشگاه فردوسی مشهد.
- لبافی مزرعه شاهی، علیرضا (۱۳۸۸). اهمیت کشاورزی در جامعه. مصاحبه. کرج، ۴ مهر.
- نعمین‌الدینی، مژده (۱۳۸۷). نقش فن آوری اطلاعات بر توسعه کشاورزی. بازیابی ۱۰ بهمن ۱۳۸۸ از: <http://www.govashir.com/agriculture/archives/001342.html>.
- مؤمنی، منصور (۱۳۸۶). تحلیلهای آماری با استفاده از SPSS. تهران: کتاب نو، ۱۳۸۶.
- نظری، مریم (۱۳۸۳). سواد اطلاعاتی برای دوره‌های تحصیلات تکمیلی. طرح پژوهشی، پژوهشکده اطلاعات و مدارک علمی ایران.
- نظری، مریم؛ علیدوستی، سیروس (۱۳۸۵). طراحی، آزمون، اجرا و ارزیابی درس سواد اطلاعاتی برای دوره‌های تحصیلات تکمیلی. فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۹، ۹۲-۵۳.
- نوروزی، عباس (۱۳۸۶). تحقیقات روتانی و کشاورزی و چالش‌های مبتلا به آن. بازیابی ۵ دی ۱۳۸۸ از: <http://www.tarvij.com/persian/page-view.asp?pagetype=articles&id=34>.
- نوروزی چاکلی، عبدالرضا (۱۳۸۳). سیاست‌های سواد اطلاعاتی در جوامع اطلاعاتی. در مجموعه مقالات آموزش استفاده کنندگان و توسعه سواد اطلاعاتی (مشهد: ۱۰ خرداد ۱۳۸۳). مشهد: سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی.

- Critchfield, R. (2005). The development of an information literacy indicator for incoming college freshmen. NOVA SOUTHEASTERN UNIVERSITY.
- Emmett, A; Judith E. (2007). Assessing information literacy skills using the ACRL standards as a guide. *Reference service review*, 35(2).
- Flaspohler, Molly R. (2003). Information literacy program assessment: one small college takes the big plunge. *Reference Services Review*. 31(2): 129-140
- Nazim, m.(2008). Information searching behavior in the internet age: A users' study of Aligarh Muslim University. The international information and library review. 40. pp: 73-81.